

ivan supek

GLASOVIRSKI KVINTETI

– rijetki glazbeni
biseri

Prije nekoliko godina slučajno sam prvi put čuo na internetskoj radiostranici *Piano kvintet u g-molu*, op. 30 ruskog skladatelja i vrsnog pijanista Sergeja Tanejeva (1856. - 1915.) i ostao zaprepašten. Prvo sam se upitao kako to da nisam za tu vелеbnu komornu skladbu čuo znatno prije, i drugo (a to je ujedno i razlog za ono prvo) – zašto se ona ne snima i izvodi znatno češće. Od tada mi se to pitanje sve češće nametalo, kako sam preslušavao sve više i više meni do tada nepoznatih glasovirskih kvinteta inače vrlo poznatih skladatelja (Borodin, Bruch, Grieg, Sibelius...). Počeo sam kopati po literaturi i internetu i vrlo brzo uočio zanimljivu činjenicu: da su gotovo svi skladatelji napisali samo po jedan glasovirski kvintet, osim nekoliko izuzetaka, uglavnom kao drugi znatno uspješniji pokušaj nakon mladenačkog uratka. Mnogi od tih skladatelja skladali su mnogo gudačkih kvarteta ili glasovirskih trija i kvarteta, ali ne i kvinteta. To mi se učinilo izrazito čudnim, kad je upravo takav sastav najbolja aproksimacija većih romantičarskih formi, poput glasovirskih koncerata ili simfonija, što je *forté* skladatelja iz romantičarskog razdoblja ili je možda upravo to i razlog?

Franz Joseph Haydn, a potom Wolfgang Amadeus Mozart i Ludwig van Beethoven napisali su niz glasovirskih sonata, glasovirskih trija i kvarteta i gudačkih kvarteta, ali začudo ni jednu skladbu za kombinaciju glasovira i gudačkog kvarteta, iako su sva trojica skladala obilje sjajnih glasovirskih sonata i gudačkih kvarteta. Osobno su mi Haydnova klavirska trija, Mozartovi gudački kvinteti i Beethovenovi gudački kvarteti među najdražim komornim kompozicijama i ne mogu prežaliti što i oni nisu dali doprinos

meni dragoj glazbenoj formi glasovirskog kvinteta, jer bi to, nesumnjivo, bila remek-djela i velik poticaj za daljnji status i razvoj te komorne forme.

Doduše, Luigi Boccherini napisao je čak dvanaest glasovirskih kvinteta u dva opusa 1797. godine, no to je nekako ostalo nezapaženo kod drugih skladatelja toga razdoblja. Franz Schubert sklada genijalni *Glasovirski kvintet u A-duru*, D. 667 'Pastirva' 1819. godine (bile su mu samo 22 godine), ali ne za glasovir i standardni gudački kvartet, nego za sastav u kojem je druga violina zamijenjena kontrabasom. Za takav sastav prethodno je skladao Johann Nepomuk Hummel, koji je i bio uzor Schubertu, a potom nitko od prominentnijih skladatelja.

Tek kad je 1843. godine Robert Schumann, nakon što je već skladao gudačke kvartete i klavirski kvartet prethodne godine, skladao i svoj glasoviti i prekrasni *Glasovirski kvintet u Es-duru*, op. 44, to je izazvalo velik odjek i kod njegovih suvremenika. Uskoro za taj sada 'standardni' postav skladaju: najprije Aleksandar Borodin i Joachim Raff 1862. godine, potom redom Johannes Brahms (1864.), Antonín Dvořák (1872. i 1887.) i César Franck (1879.). Dvořák je bio izrazito nezadovoljan svojim prvim uratkom i htio ga je uništiti, ali je njegov prijatelj uspio spasiti notni zapis, pa ga možemo 'zanemariti', to više što je u drugom pokušaju proizveo pravo remek-djelo. Na prijelazu u 20. stoljeće i tijekom 20. stoljeća tu tradiciju uspješno nastavljaju mladi Finac Jean Sibelius (1890.) i još mlađi Čeh Josef Suk (1893.), čija se kasnija znatno prerađena verzija iz 1915. godine danas i izvodi, nesumnjivo najbolji francuski skladatelj komorne glazbe Gabriel Fauré (1894. - 1906. i 1921.; slično kao i kod Dvořáka), Mađar Ernő Dohnányi (1895. i 1914.), Rus Anton Arensky

(1900.), mladi i još uvijek 'romantični' Béla Bartók, tada još uvijek pod utjecajem Brahmsa i zemljaka Liszta (1904.), Englez Frank Bridge (1905. - 1912.), Francuz Eugène Ysaÿe (1906.), već spomenuti Sergej Tanejev (1911.), još jedan engleski skladatelj Edward Elgar (1919.), ruski skladatelj velikoga komornog opusa Dmitrij Šostakovič (1940.)... Njemački skladatelj Salomon Jadassohn je izuzetak od tog 'pravila' jer je skladao čak tri glasovirska kvinteta između 1883. i 1895. godine kao zreo skladatelj.

I kod nas su glasovirski kvinteti rijetki singulariteti. Dora Pejačević (1885. - 1923.) dovršava skladanje svojega remek-djela *Glasovirski kvintet u h-molu*, op. 40 1918. godine i ono se danas izvodi diljem svijeta. Dora Pejačević je naš najizvođeniji skladatelj klasične glazbe, a i njezin *Glasovirski kvintet* pokazuje zašto je tako. Od naših skladatelja još je jedino Božidar Kunc (1903. - 1964.), brat slavne hrvatske sopranistice Zinke Kunc Milanov, skladao uoči Drugoga svjetskog rata rijetko izvođeni i snimani *Klavirski kvintet u c-molu*, op. 35.

No ono što mene posebno intrigira jest činjenica da je gotovo svaki skladatelj koji se upustio u skladanje gudačkog kvinteta napravio barem vrlo dobar posao. Prema mojem skromnom sudu, glazbena vrsnost tih kvinteta bolja je od prosjeka drugih komornih skladbi tih istih skladatelja. Pa zašto onda nema znatno više skladanih glasovirskih kvinteta? Čitanjem i 'rovanjem' po internetu, nisam našao nikakav valjan odgovor na to pitanje, a ni sam se nisam uspio domisliti nekom smislenom razlogu. Umjetna inteligencija je, očekivano, ponudila vrlo 'glup' i pogrešan odgovor da klavir akustički odveć dominira nad gudačkim kvartetom. Schumann, Brahms i

ostali 'dokazali' su da to uopće nije točno. Osim toga, to bi još i više vrijedilo za klavirska trija ili violinske sonate koji su naveliko skladani. Ja odgovor ne znam, a i u diskusiji s nekoliko vrsnih glazbenika i muzikologa u našoj redakciji, ni mi zajedničkim naporima nismo došli do suvislog odgovora.

Bez obzira na to, prvenstvena svrha ovoga članka je potaknuti vas da i vi istražite te bisere komorne glazbe pomalo gurnute u stranu, s izuzetkom tek nekoliko njih. Nadam se da će vam navedena diskografija u tome biti od pomoći. U dobu interneta lako je preslušati gotovo sve klavirske kvintete ikad skladane (prije nekoliko godina i ja sam se upustio u taj pothvat) i potom odabrati za privatnu diskoteku ono što se vama sviđa. Glasovirski kvinteti Schumanna, Brahmsa i Dvořáka nesumnjivo su remek-djela komorne glazbe. Preporučujem da počnete od njih i potom postupno širite obzor. Ja svakako ne bih mogao biti ni bez kvinteta Francka, Fauréa, Bartóka, Tanejeva, Šostakoviča..., a ni onog naše sjajne Dore Pejačević.

Diskografija:

Béla Bartók: Klavirski kvintet u C-duru, Sz. 23

Csilla Szabó, Tátrai String Quartet

A. Lonquich, V. Frang, B. Kelemen, N. Altstaedt & L. Power

Johanes Brahms: Klavirski kvintet u f-molu, Op. 34

Maurizio Pollini, Quartetto Italiano

Stephen Hough, Takács String Quartet

Sviatoslav Richter, Tátrai String Quartet

Antonin Dvořák: Klavirski kvintet br. 2 u A-duru, Op. 81

Menahem Pressler, Emerson String Quartet

Jan Panenka, Smetana String Quartet

Boris Giltburg, Pavel Haas String Quartet

César Franck & Gabriel Fauré: Klavirski kvinteti

Marc-André Hamelin, Takács String Quartet

Dora Pejačević: Klavirski kvintet u c-molu, op. 35

Oliver Triendl, Quatuor Sine Nomine.

Robert Schumann: Klavirski kvintet u Es-duru, Op. 44

Sviatoslav Richter, Borodin String Quartet

Menahem Pressler, Emerson String Quartet

Alexander Melnikov, Jerusalem String Quartet

Dmitri Šostakovič: Klavirski kvintet u g-molu, Op. 57

Elisabeth Leonskaya, Borodin String Quartet

Marc-André Hamelin, Takács String Quartet

Dmitri Šostakovič, Beethoven String Quartet

Sergej Tanejev: Piano kvintet u g-molu, op. 30

Mikhail Pletnev & prijatelji

Olga Vinokur, Martinu String Quartet

Diskografija ostalih spomenutih komornih skladbi:

Ludwig van Beethoven: Gudački kvarteti

Quarteto Italiano ili Végh Quartet

Franz Haydn: Glasovirska trija

Beaux Trio

Wolfgang Amadeus Mozart: Gudački kvinteti

Grumiaux Trio, Arpad Gérecz & Max Lesueur

Tákács Quartet, Lawrence Power

Franz Schubert: Glasovirski kvintet u A-molu, *Pastrva*

Clifford Curzon, Vienna Octet

Beaux Arts Trio, Samuel Rhodes, Georg Hörtnagel

